

บทที่ 1

บทนำ

การเลี้ยงปลาในฟาร์มโดยทั่วไปมีการเลี้ยง 2 แบบคือ การเลี้ยงในบ่อดินและการเลี้ยงในบ่อปูน ในเขตอำเภอสนทรายน้ำที่ใช้เลี้ยงปลาส่วนใหญ่มาจากคลองชลประทานโดยตรง ปลาที่เลี้ยงในเขตนี้มีหลายชนิดที่ประสบปัญหาเรื่องโรคปลา โดยเฉพาะปลาดุกลูกผสมบิกอูย (Hybrid Catfish, *Clarias macrocephalus* X *Clarias gariepinus*) ซึ่งเป็นปลาที่เกษตรกรนิยมเลี้ยง และมีการเลี้ยงตลอดทั้งปีเนื่องจากเป็นปลาที่นิยมบริโภค เพาะพันธุ์ง่าย โตเร็ว แต่พบว่าปรสิตกลุ่มโมโนจิเนียเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดการสูญเสียของเกษตรกร เนื่องจากปลาที่ถูกโมโนจิเนียเกาะบริเวณผิวหนัง ครีบ และเหงือกจะเกิดแผลขึ้น ทำให้เกิดการติดเชื้อจากแบคทีเรีย ไวรัส และเชื้อราได้ โดยเฉพาะบริเวณเหงือกถ้าโมโนจิเนียเกาะมากๆทำให้เหงือกถูกทำลายส่งผลถึงระบบการแลกเปลี่ยนออกซิเจน ปลาเกิดความเครียด อ่อนแอ ทำให้มีการติดเชื้อจากแบคทีเรีย ไวรัส และ เชื้อราซึ่งทำให้ปลาตายในที่สุด (นิรนาม, 2535; อุทัยรัตน์, 2537; สุภาพร, 2538; จิราพร, 2539; นิพนธ์, 2540)

อนุกรมวิธานของปลาดุกบิกอูย (Nelson, 1994)

Phylum	Chordata
Subphylum	Vertebrata
Class	Teleostomi (Osteichthyes)
Subclass	Actinopterygii
Order	Siluriformes
Family	Clariidae
Genus	<i>Clarias</i>

ชีววิทยาของปลาดุกบิกอูย (Tonguthai et al., 1993)

ชื่อไทย : ปลาดุกบิกอูย หรือ ปลาดุกอุยเทศ

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Clarias hybrid*

(*Clarias macrocephalus* X *Clarias gariepinus*)

ชื่อสามัญ : hybrid catfish

เกษตรกรทั่วไปนิยมเรียกว่าปลาดุกบิกอูย ส่วนชื่อที่กรมประมงตั้งให้ในตอนแรกเรียกว่าปลาดุกอุยเทศ เป็นปลาที่เกิดจากการผสมเทียมข้ามพันธุ์ ระหว่างแม่พันธุ์ปลาดุกอุยกับพ่อพันธุ์

ปลาอุกยักษ์ โดยกลุ่มวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจากสถาบันวิจัยประมงน้ำจืด (สุภาพร, 2538) ระยะเวลาในการเลี้ยงประมาณ 2 เดือน ปลาจะโตขนาดประมาณ 200-300 กรัม/ตัว ซึ่งถ้าเป็นปลาอุกอุย จะต้องใช้เวลาเลี้ยงนานถึง 7 เดือน

ปลาอุกยักษ์มีลักษณะก้ำกึ่งระหว่างแม่พันธุ์ปลาอุกอุยและพ่อพันธุ์ปลาอุกยักษ์ ลักษณะภายนอกและนิสัยการกินอาหารคล้ายกับปลาอุกอุย มีผิวค่อนข้างเหลือง ลำตัวและหางมีลายจุดประสีขาวคล้ายของปลาอุกอุยเมื่อตอนเล็กแต่พอโตเต็มที่จุดประนี้จะค่อยหายไป กระโหลกท้ายทอยแหลมเป็นหยัก 3 หยัก หัวมีขนาดใหญ่ เมื่ออายุ 3 สัปดาห์ขึ้นไปอัตราการเจริญเติบโตและลักษณะจะคล้ายปลาอุกยักษ์มากยิ่งขึ้น แต่เนื้อยังออกเป็นสีเหลืองนุ่ม รสชาติดีไม่เหลวเหมือนปลาอุกยักษ์ จึงเป็นที่ต้องการบริโภคของตลาดมาก (อุทัยรัตน์, 2537; สุภาพร, 2538)

ปลาอุกยักษ์พบมีปรสิตกลุ่มโมโนจีเนียหรือที่เรียกว่าปลิงใสเป็นปัญหาสำคัญเช่นเดียวกับปลาอุกชนิดอื่นๆ คือปรสิตจะเกาะเหงือกทำให้ปลาหายใจลำบากถ้ามีมากๆ ปลาอาจตายได้ นอกจากนี้ยังเกาะตามตัวทำให้ปลาเกิดความรำคาญ และทำให้เกิดแผลซึ่งเป็นช่องทางให้เกิดโรคแทรกซ้อน (นิรนาม, 2535; อุทัยรัตน์, 2537) ลักษณะของปลาที่มีพยาธิโมโนจีเนียเกาะอยู่จะมีอาการว่ายน้ำทวนทวน ลอยตัวตามผิวน้ำ ผอม กระพุ้งแก้มเปิดปิดเร็วกว่าปกติ อาจมีแผลขนาดเล็กเท่าปลายเข็ม หมดกระจายอยู่ทั่วลำตัว ถ้าเป็นการติดโรคในขั้นรุนแรงอาจมองเห็นเหมือนกับว่าปลามีขนสีขาวสั้นๆ อยู่ตามลำตัวซึ่งจะทำให้ปลาตายได้ ปลาเกือบทุกชนิดพบว่าเป็นโรคนี้ได้ทั้งนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งถูกปลาอุกที่เริ่มปล่อยเลี้ยงในบ่อคินใหม่ๆ (กมลพร และสุปราณี, 2540)

ดังนั้นการศึกษาความหลากหลายของโมโนจีเนียในครั้งนี้มีประโยชน์ทำให้ทราบถึงชนิดการแพร่กระจาย การระบาด ช่วยเกษตรกรในการป้องกันและกำจัดโมโนจีเนียในช่วงเวลาที่เหมาะสมและเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาทางด้านปรสิตวิทยาในระดับสูงให้มีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา (Purposes of the Study)

1. เพื่อศึกษาถึงความหลากหลายของโมโนจีเนียจากปลาอุกยักษ์ตลอดทั้งปี ในบ่อเลี้ยงในเขตอำเภอ สันทราย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาค่าความชุก (prevalence) และค่าความหนาแน่น (intensity) ของโมโนจีเนียที่พบในปลาอุกยักษ์